

Dit grijpt terug op de brief die Susan Morrrows eerste man Edward haar afgelopen september stuurde. Hij had een boek geschreven, een roman, zou zij die willen lezen? Susan was geschokt, want afgezien van kerstkaarten van zijn tweede vrouw, ondertekend met 'Liefs', had ze in geen twintig jaar iets van Edward gehoord.

Ze zocht hem op in haar geheugen. Ze wist nog dat hij had willen schrijven, verhalen, gedichten, schetsen, om het even wat, als het maar iets in woorden was, ze wist het nog goed. Het was de belangrijkste oorzaak van hun problemen geweest. Maar ze dacht dat hij het schrijven later had opgegeven, toen hij in verzekeringen ging. Kennelijk niet.

In de onrealistische dagen van hun huwelijk speelde de vraag of zij nou moest lezen wat hij schreef. Hij was een beginneling en zij leverde hardere kritiek dan ze bedoelde. Het was precair, haar gêne, zijn wrevel. Maar nu, in deze brief, zei hij: verdomme, dit boek is goed. Wat had hij veel geleerd over het leven en over het vak. Hij wilde het haar tonen, het haar laten lezen en het haar laten zien, met haar eigen ogen. Zij was de beste criticus die hij ooit had gehad, zei hij. Ze kon hem helpen ook, want het mocht dan een goed boek zijn, hij was toch bang dat er iets aan ontbrak. Zij zou weten wat, zij kon het hem vertellen. Neem rustig de tijd, zei hij, krabbel een paar woordjes neer, gewoon wat er bij je opkomt. Ondertekend: 'Je oude Edward, nog vol herinneringen.'

De ondertekening irriteerde haar. Het deed haar te veel aan vroeger denken en bedreigde de vrede die ze met haar verleden gesloten had. Ze hield niet van die herinneringen, gleed niet graag terug in die onaangename gemoedsgesteldheid. Maar ze liet hem

weten dat hij het boek maar moest opsturen. Ze schaamde zich voor haar argwaan en bezwaren. Waarom hij het haar moest vragen en niet iemand die hij recenter had leren kennen. Waarom zij zijn werk moest opknappen, want wat gewoon bij haar opkwam werd hem in de schoot geworpen: hoefde hij er zelf niet over na te denken. Maar ze kon het niet weigeren, het mocht er eens op lijken dat ze nog steeds in het verleden leefde.

Het pak werd een week later bezorgd. Haar dochter Dorothy nam het mee naar de keuken, waar ze sandwiches met pindakaas zaten te eten, Dorothy en Henry en Rosie en zij. Het was aan alle kanten dichtgeplakt. Ze scheurde de verpakking van het manuscript en las de titelpagina:

NACHTDIEREN

Een roman van Edward Sheffield

Keurig getypt, nergens een correctie te zien. Ze vroeg zich af wat de titel betekende. Het gebaar van Edward stond haar aan, het was verzoenend en het vleide haar. Maar ze had een vaag gevoel dat haar op haar hoede deed zijn, dus toen haar echte man Arnold die avond thuiskwam, deelde ze plompverloren mee: Ik heb vandaag iets van Edward gehoord.

Welke Edward?

Hè Arnold.

O, Edward. Nou. Wat had die ouwe zak voor moois over zichzelf te melden?

Dat was drie maanden geleden. Susan zit ergens over in. Het komt en het gaat en ze kan de vinger niet op de zere plek leggen. Wanneer ze er niet over in zit, zit ze erover in dat ze misschien vergeten is waar ze over in zit. Maar zelfs wanneer ze weet waar ze over in zit, zoals of Arnold begreep wat ze bedoelde, of wat hij bedoelde toen hij vanmorgen zei wat hij bedoelde, zelfs dan heeft ze het gevoel dat het eigenlijk iets anders is, iets belangrijkers. Intussen runt ze het huishouden, betaalt de rekeningen, maakt

schoon en kookt, zorgt voor de kinderen en geeft drie keer per week les aan de plaatselijke universiteit, terwijl haar man in het ziekenhuis harten repareert. 's Avonds leest ze, dat doet ze liever dan televisiekijken. Ze leest om aan iets anders te denken dan aan zichzelf.

Ze kijkt uit naar de roman van Edward omdat ze graag leest, en ze is bereid te geloven dat hij zich kan verbeteren, maar ze heeft het nu al drie maanden voor zich uit geschoven. Dat heeft ze niet bewust gedaan. Ze heeft het manuscript in de kast gelegd en is het vergeten, en later schoot het haar alleen te binnen op de verkeerde momenten, als ze boodschappen aan het doen was bijvoorbeeld, of wanneer ze Dorothy naar de manege reed, of wanneer ze papers van eerstejaarsstudenten aan het nakijken was. Wanneer ze er de tijd voor had, vergat ze het.

Wanneer ze er wel aan dacht, probeerde ze eerst schoon schip te maken in haar hoofd, om Edwards roman te kunnen lezen zoals hij verdiende. Het probleem was haar geheugen. Oude herinneringen rommelden als een oude vulkaan. Al die intimiteit die ze achter zich hadden gelaten, zijn achterhaalde kennis van haar, en de hare van hem. Haar herinnering aan zijn bewondering voor zichzelf, zijn ijdelheid, ook zijn angsten – zijn kleinheid –, kennis die ze moest negeren als ze eerlijk wilde lezen. Ze is vastbesloten eerlijk te zijn. Om eerlijk te zijn moet ze haar geheugen ontkennen en doen of ze een vreemde is.

Ze kon niet geloven dat het hem er alleen maar om te doen was dat zij zijn boek las. Het moest iets persoonlijks zijn, een nieuwe draai aan hun dode romance. Ze vroeg zich af wat er volgens Edward aan zijn boek ontbrak. Zijn brief suggereerde dat hij het niet wist, maar ze vroeg zich af of er sprake was van een geheime boodschap: Susan en Edward, een subtiel liefdeslied? Met de boodschap: lees dit, en wanneer je vindt wat er ontbreekt, vind je Susan.

Of haat, wat waarschijnlijker leek, hoewel ze daar tijden geleden al mee afgerekend hadden. Als zij de schurk was, was datgene wat eraan ontbrak ongetwijfeld het vergif, als in de dieprode ap-

pel van Sneeuwwitje. Het zou leuk zijn om te weten hoe ironisch de brief van Edward feitelijk was.

Maar hoewel ze zich erop voorbereidde bleef ze het vergeten, las ze zijn boek niet, en na verloop van tijd begon ze dat als een gedane zaak te beschouwen. Dat maakte haar zowel kwaad als beschaamd, tot ze een paar dagen voor Kerst een kaart kreeg van Stephanie, met een briefje van Edward eraan vast. Hij kwam naar Chicago, zei het briefje, 30 december, één dag maar, en dan logeerde hij in het Marriott, hoop je dan te zien. Ze was geschrokken omdat hij dan over zijn ongelezen manuscript zou willen praten, en toen opgelucht door het besef dat ze nog de tijd had. Na Kerstmis: dan gaat Arnold haar man naar een congres van hartchirurgen, drie dagen. Kan ze het dan lezen. Heeft ze wat afleiding, hoeft ze niet de hele tijd aan dat tripje van Arnold te denken en hoeft ze zich ook niet schuldig te voelen.

Vooruitlopend op hun ontmoeting vraagt ze zich af hoe Edward er nu uit zal zien. Ze herinnert zich hem als blond, net een vogel, ogen die langs zijn snavelachtige neus kijken, ongelooflijk mager met draadarmpjes en puntige ellebogen, geslachtsdelen onevenredig groot te midden van al die botten. Zijn kalme stem, afgebeten woorden, ongeduldig, alsof hij het meeste van wat hij zeggen moest te stom vond om er woorden aan vuil te maken.

Zal hij waardiger zijn of pretentiever? Waarschijnlijk heeft hij er wat kilo's bij gekregen, en zijn haar zal wel grijs zijn, tenzij hij kaal is geworden. Ze vraagt zich af wat hij van haar zal denken. Ze zou graag zien dat het hem opviel dat ze veel toleranter was geworden, veel laconieker, veel grootmoediger, en dat ze veel meer wist. Ze is bang dat het verschil tussen vierentwintig en negenenveertig hem zal afstoten. Ze draagt een andere bril, maar in zijn tijd droeg ze helemaal geen bril. Ze is molliger, haar borsten zijn groter, haar wangen blozen waar ze eerst bleek waren, zijn bol waar ze eerst hol waren. Haar haar, in zijn tijd lang, glad en glanzend, is keurig en kort en grijzend. Ze is er gezond gaan uitzien, welgedaan, en Arnold zegt dat ze eruitziet als een Scandinavische skiër.

Nu ze hem dan echt gaat lezen, vraagt ze zich af wat voor soort roman het is. Alsof ze op reis gaat zonder te weten naar wat voor land. Het ergste zou zijn als het potsierlijk was, wat haar houding in het verleden zou rechtvaardigen maar haar nu in verlegenheid zou brengen. Maar zelfs als het niet potsierlijk is, zijn er risico's: een intieme reis door een niet-vertrouwde geest, de dwang zich te verdiepen in beelden die voor anderen meer betekenen dan voor haarzelf, opgesloten met vreemden voor wie ze nooit gekozen heeft, de vraag om deel te nemen in gebruiken die haar vreemd zijn. Met Edward als gids, aan wiens overheersing ze zich ooit met zoveel moeite heeft ontworsteld.

De kans op negatieve bijwerkingen is overweldigend: ze kan verveeld raken, beledigd worden, ondergedompeld in een bad van sentimentaliteit, bedwelmd door depressie en droefgeestigheid. Wat interesseert Edward op zijn negenenveertigste? Ze weet alleen zeker wat voor boek het niet zal zijn. Tenzij Edward radicaal veranderd is, zal het geen detective zijn, geen baseball-verhaal of western. Het zal geen verhaal zijn van bloed en wraak.

Wat blijft er over? Daar komt ze vanzelf achter. Ze begint maandagavond, de dag na Kerstmis, als Arnold vertrokken is. Ze zal drie avonden nodig hebben om het uit te lezen.

De eerste sessie

Een

Die avond, als Susan Morrow ervoor gaat zitten, slaat een schok van angst bij haar in als een kogel. Het begint met een moment van intense concentratie dat te snel verdwijnt om een herinnering achter te laten: wat blijft is een restant van een niet nader omschreven vrees. Voor gevaar, bedreiging, een ramp, ze weet niet wat. Ze probeert te achterhalen waar ze aan dacht, denkt terug aan de keuken, de pannen en het keukengerei, de afwas-machine. Dan aan het inhouden van haar adem op de bank in de woonkamer, waar de gevaarlijke gedachte haar overviel. Dorothy en Henry en Henry's vriend Mike spelen monopoly op de grond in de studeerkamer. Ze slaat hun uitnodiging om mee te doen af.

Daar heb je de kerstboom, kaarten op de schoorsteenmantel, spelletjes en kleren met cadeaupapier op de bank. Een puinhoop. Het verkeer op O'Hare sterft weg in huis, Arnold zal nu wel in New York zijn. Niet bij machte zich voor de geest te halen wat haar angst heeft aangejaagd, probeert ze het te negeren, ze strekt haar benen op de salontafel, zucht op haar brillenglazen en poetst ze schoon.

Haar ongerustheid houdt aan, is groter dan ze kan verklaren. Ze ziet vreselijk op tegen het tripje van Arnold, als het dat tenminste is, ze vreest het als het eind van de wereld, maar kan geen logische redenen vinden voor een dergelijk gevoel. Vliegtuigongeluk, maar vliegtuigen verongelukken niet. Het congres lijkt onschuldig. Mensen zullen hem herkennen of zijn naambordje in het oog krijgen. Hij zal gevleid zijn zoals gewoonlijk bij de gewaarwording dat hij zoveel aanzien geniet, wat hem in zijn beste humeur zal brengen. Het gesprek op het Chickwash kan geen kwaad als er niets uit komt. Mocht er door stom toeval wel iets

uit komen, dan wacht er een heel nieuw leven, en de kans om in Washington te wonen als ze dat wil. Hij is met collega's en oud-gedienden, mensen die ze zou moeten vertrouwen. Waarschijnlijk is ze gewoon moe.

Maar toch, ze schuift Edward voor zich uit. Ze leest korte dingen, de krant, redactionele commentaren, kruiswoordpuzzel. Het manuscript verzet zich, of zij verzet zich, bang dat het boek haar misschien haar gevaar zal doen vergeten, wat dat ook is. Het manuscript is zo zwaar, zo lang. Boeken staan haar eerst altijd tegen, omdat ze zoveel tijd vragen. Ze kunnen begraven wat er in haar hoofd omgaat, soms voorgoed. Ze kan een ander mens zijn tegen de tijd dat ze het uit heeft. Dit geval is erger dan anders, want de comeback van Edward brengt nieuwe vormen van afleiding met zich mee die niets met haar gedachten te maken hebben. Hij is gevaarlijk ook, nu hij zo heeft uitgepakt, het pakket ligt als een bombrief voor haar. Maar goed. Als ze zich haar probleem niet voor de geest kan halen, zal het boek er wel overheen schilderen. Dan zal ze niet meer willen stoppen. Ze maakt de doos open, kijkt naar de titel – *Nachtdieren*. Ze gaat het huis binnen in de dierentuin, door de tunnel, en ziet glazen kooien in een vaag paars licht met vreemde, bedrijvige wezentjes erin, enorme oren en grote oogballen, denkend dat de nacht dag is. Kom, laten we maar beginnen.

Nachtdieren 1

Er was een man genaamd Tony Hastings, die samen met zijn vrouw Laura en zijn dochter Helen bij nacht naar het oosten reisde, over de Interstate in Noord-Pennsylvania. Het was het begin van hun vakantie, ze waren op weg naar hun zomershuis in Maine. Ze reden 's nachts omdat ze laat waren vertrokken en nog meer vertraging hadden opgelopen toen ze onderweg een nieuwe band moesten hebben. Het was Helens idee, geopperd toen ze na het avondeten terugliepen naar de auto, ergens in het

oosten van Ohio: 'Laten we geen motel gaan zoeken,' zei ze, 'laten we de hele nacht doorrijden.'

'Meen je dat?' vroeg Tony Hastings.

'Tuurlijk, waarom niet?'

Het voorstel deed zijn gevoel voor orde geweld aan en druiste tegen zijn gewoontes in. Hij was professor in de mathematica en betrouwbaarheid en gezond verstand stonden bij hem hoog aangeschreven. Hij was een half jaar geleden met roken gestopt maar droeg nog steeds soms een pijp in zijn mond om de rust die dat gaf. Zijn eerste reactie op Helens voorstel was: doe niet zo dwaas, maar die onderdrukte hij, hij wilde een goede vader zijn. Hij beschouwde zichzelf als een goede vader, een goed docent, een goed echtgenoot. Een goed mens. Toch voelde hij ook een zekere verwantschap met cowboys en baseballspelers. Hij had nooit paardgereden en sinds zijn jeugd geen baseball meer gespeeld, en hij was niet erg groot en sterk, maar hij had een zwarte snor en beschouwde zichzelf als een laconiek man. In reactie op het idee van vakantie en de vrijheid van een highway bij nacht, de plotselinge lol ervan, voelde hij zich bevrijd van de verantwoordelijkheid van het moeten zoeken naar een plaats voor de nacht, het verplicht stoppen bij bordjes en het naar balies moeten lopen om naar kamers te informeren, opgebeurd bij de gedachte dat ze de nacht in zouden rijden en dat hij zijn gewoontes achter zich zou laten.

'Ben jij bereid om om drie uur het stuur over te nemen?'

'Welke tijd je maar wilt, papa, maakt mij niet uit.'

'Wat vind jij, Laura?'

'Ben jij morgenvroeg dan niet te moe?'

Hij wist dat de exotische nacht gevolgd zou worden door de gruwelijke dag en dat hij zich vreselijk zou voelen onder zijn pogingen om 's middags vooral niet in te dutten, vooral weer een normaal ritme te krijgen, maar hij was een cowboy op vakantie, en het was een goed moment om onverantwoordelijk te zijn.

'Oké,' zei hij. 'Laten we gaan.'

En daar gingen ze, voortsnellend over de Interstate door de

langzaam vallende junischemering, langs industriesteden, langzaam overhellend in bochten die ze met volle snelheid namen, over lange hellingen en afdalingen door landbouwgebieden terwijl het licht van de ondergaande zon achter hen weerkaatst werd in de ramen van boerderijen op de hoge weiden voor hen. Het driekoppige gezin was verrukt over deze nieuwe ervaring en ze riepen elkaar toe hoe mooi het landschap wel niet was op deze dag die ten einde liep, de lichtval nu ze wegreden van de zon, en de gele velden en groene wouden en huizen allemaal gekleurd waren en ook steeds van kleur veranderden, net als het wegdek, dat zilverkleurig was in het achteruitkijkspiegeltje en zwart voor de motorkap.

Ze stopten in het schemerdonker om te tanken, en toen ze de weg weer op reden zag vader Tony een eindje verderop in de berm een haveloze lifter staan. Hij trapte op het gaspedaal. De lifter had een bordje, BANGOR ME.

Dochter Helen schreeuwde in zijn oor: 'Hij gaat naar Bangor, papa. Laten we hem meenemen.'

Tony Hastings trapte het gaspedaal nog verder in. De lifter droeg een tuinbroek die zijn schouders bloot liet, en had een lange gele baard en een haarband. Toen Tony hem voorbijreed, waren zijn ogen op Tony gericht.

'Ah, papa.'

Hij keek over zijn schouder om te kijken of hij kon invoegen.

'Hij ging naar Bangor,' zei ze.

'Wil jij twaalf uur lang zulk gezelschap?'

'Jij stopt nooit voor lifters.'

'Vreemden,' zei hij. Hij wilde Helen waarschuwen voor de gevaren van de wereld, maar klonk evengoed prekerig.

'Sommige mensen hebben minder geluk gehad dan wij,' zei Helen. 'Voel je je niet schuldig als je die zomaar voorbijrijdt?'

'Schuldig? Ik niet.'

'Wij hebben een auto. Wij hebben de ruimte. We gaan dezelfde kant op.'

'O Helen,' zei Laura. 'Stel je niet zo aan.'

‘Mijn vrienden die na het studiejaar naar huis liften. Wat zouden die moeten als iedereen er zo over dacht als jullie?’

Even stilte. ‘Die jongen daar was niks op aan te merken. Gewoon een aardige jongen, dat kon je zo zien.’

Tony verkneukelde zich bij de herinnering aan de haveloze man. ‘Dat is waar, hij zag er keurig uit.’

‘Papa!’

Hij voelde zich vermetel in de vallende nacht, ondernemend, klaar voor het onbekende.

‘Hij had een bordje,’ zei Helen. ‘Dat was beleefd van hem, heel attent. En hij had een gitaar. Zag je die gitaar niet?’

‘Dat was geen gitaar, dat was een machinegeweer,’ zei Tony. ‘Elke schurk draagt zijn machinegeweer in zo’n koffer, om voor muzikant te worden aangezien.’

Hij voelde de hand van zijn vrouw Laura op zijn achterhoofd.

‘Hij zag eruit als Jezus, papa. Zag je zijn nobele gezicht niet?’

Laura lachte. ‘Iedereen met een golvende baard ziet eruit als Jezus,’ zei ze.

‘Dat is precies wat ik bedoel,’ zei Helen. ‘Als hij een golvende baard heeft moet hij wel oké zijn.’

De hand van Laura op zijn achterhoofd, en Helen in het midden, naar voren leunend vanaf de achterbank met haar hoofd op de rugleuning tussen hen in.

‘Papa?’

‘Ja?’

‘Was dat een gemeen grapje dat je maakte, daarnet?’

‘Waar heb je het over?’

Niets. Ze reden zwijgend het donker in. Later zong dochter Helen kampliederen en moeder Laura zong mee, zelfs vader Tony, die nooit zong, droeg een bas bij, en ze voerden hun muziek mee over de grote lege Interstate door Pennsylvania, terwijl de kleur indikte en stonde tot duisternis.

Toen was het nacht en Tony Hastings reed alleen, geen stemmen nu, alleen het gebulder van de wind die het gebulder van motor en banden overstemde, terwijl zijn vrouw Laura stilletjes

in het donker naast hem zat en zijn dochter Helen buiten zijn gezichtsveld op de achterbank hing. Er was weinig verkeer. Af en toe schenen de koplampen van een enkele tegenligger in de bomen die de rijbanen scheidde. Soms stegen of daalden ze als de rijbanen uit elkaar gingen. Aan zijn eigen kant haalde hij van tijd tot tijd de rode lichtjes van iemand voor hem in, en af en toe doken er koplampen op in zijn spiegelte en haalde een auto of truck hem in, maar er waren hele stukken dat er aan zijn kant verder niemand reed. Noch brandde er licht in het land waar ze doorheen reden, dat hij niet kon zien maar waarvan hij zich voorstelde dat het een en al bos was. Hij was blij dat zijn wagen tussen hem en de wildernis in stond, en hij neuriede zijn muziek terwijl hij dacht: koffie over een uur, en intussen genoot hij van zijn goede gevoel, hij was klaarwakker en op zijn post – in de donkere stuurhut van zijn schip met de passagiers in slaap. Hij was blij dat hij de lifter had laten staan, blij met de liefde van zijn vrouw en de grappige grillen van zijn dochter.

Hij was een trotse chauffeur met de neiging zijn eigen rijvaardigheid iets te hoog aan te slaan. Hij probeerde zo dicht mogelijk bij de negentig kilometer per uur te blijven. Op een lange helling voor hem zag hij twee paar achterlichtjes naast elkaar die beide rijbanen versperden. De ene auto probeerde de andere in te halen maar dat lukte niet, en hij moest snelheid minderen. Hij reed de linkerrijbaan op, achter de auto die probeerde in te halen. ‘Kom op, doorrijden,’ mompelde hij, want hij kon ook een ongeduldige chauffeur zijn. Toen drong het tot hem door dat de wagen links niet probeerde in te halen, maar in gesprek was met de andere wagen, en inderdaad gingen ze allebei nog langzamer rijden.

Godverdomme, hou eens op de weg te versperren. Het was een van zijn starre principes om nooit zijn claxon te gebruiken, maar nu drukte hij hem toch even in, één snelle stoot. De auto voor hem schoot vooruit. Hij reed door, haalde de andere auto in en ging weer rechts rijden, een beetje gegeneerd. De langzame wagen viel terug. De auto voor hem, die had ingehaald,

minderde opnieuw snelheid. Hij dacht dat de chauffeur wel zou wachten tot de andere auto het spelletje weer zou oppakken en hij trok op om in te halen, maar de auto voor hem maakte een zwieper naar links om hem de weg te versperren, en hij moest vol op de rem trappen. Geschokt realiseerde hij zich dat de chauffeur van de andere wagen een spelletje met hem wilde spelen. De wagen ging nog langzamer rijden. Hij zag de koplampen van de derde wagen in het spiegeltje ver achter zich. Hij besloot niet te toeteren. Ze reden nu nog maar vijftig kilometer per uur, nog niet eens. Hij besloot over de rechterraambaan in te halen, maar de andere wagen zwenkte opnieuw mee en bleef voor hem rijden.

‘Oeijoei,’ zei hij.

Laura bewoog.

‘We hebben een probleempje,’ zei hij.

Nu reed de wagen voor hem weer iets harder, maar nog steeds te langzaam. De derde auto bleef ver achter hem rijden. Hij claxonneerde.

‘Niet doen,’ zei Laura. ‘Dat wil hij juist.’

Hij gaf een hengst op het stuur. Hij dacht even na en haalde diep adem. ‘Wacht even,’ zei hij, gaf plankgas en scheurde naar links. Deze keer haalde hij in. De andere wagen toeterde en hij reed snel door.

‘Pubers,’ zei Laura.

Vanaf de achterbank klonk Helens stem: ‘Stelletje idioten.’ Hij had niet geweten dat ze wakker was.

‘Zijn we ze kwijt?’ vroeg Tony. Er was een gat gevallen tussen hem en de andere wagen en hij voelde opluchting.

‘Helen!’ zei Laura. ‘Niet doen!’

‘Wat?’ vroeg Tony.

‘Ach, ze maakte een obscene gebaar.’

De andere wagen was een grote oude Buick met een gedeukt linkerspatbord, donker, blauw of zwart. Hij had niet gekeken wie erin zaten. Ze waren weer aan het inlopen. Hij begon sneller te rijden, tegen de honderdtwintig, maar de andere koplampen bleven vlak achter hem, zaten hem bijna op de bumper.

‘Tony,’ zei Laura zacht.

‘O Jezus,’ zei Helen.

Hij probeerde nog harder te rijden.

‘Tony,’ zei Laura.

Ze bleven hem op de hielen zitten.

‘Als je eens normaal ging rijden,’ zei ze.

De derde wagen reed een heel eind achter hen, de koplampen verdwenen in bochten en doken alleen nog na lange tussenpozen op de rechte einden weer op.

‘Het zal ze toch een keer gaan vervelen.’

Hij liet zich weer terugzakken naar honderd, terwijl de andere wagen zo dichtbij bleef dat hij niet eens de koplampen zag in zijn spiegeltje, alleen het schijnsel. De auto begon te toeteren en zwenkte naar links om te passeren.

‘Laat hem maar,’ zei Laura.

De auto kwam naast hem rijden, sneller wanneer hij zijn snelheid probeerde te verhogen, snelheid minderend wanneer hij dat ook deed. Er zaten drie mannen in, hij kon ze niet goed zien, alleen de man in de passagiersstoel rechts voorin, die een baard had en naar hem grijnsde.

Hij besloot gewoon honderd te blijven rijden. Geen aandacht aan schenken, als hem dat lukte. De mannen kwamen voor hem rijden en minderden snelheid, dwongen hem hetzelfde te doen. Toen hij probeerde in te halen schoten ze de linkerrijbaan op om dat te verhinderen. Hij zwenkte naar rechts en ze lieten hem inlopen. Toen verhoogden ze hun snelheid en begonnen een tijdje van de ene rijbaan naar de andere te slingeren. Vervolgens gingen ze rechts rijden alsof ze hem uitnodigden in te halen, maar toen hij dat probeerde blokkeerden ze andermaal de doorgang. In een opwelling van woede weigerde hij in te houden, er volgde een harde metaalachtige klap en een schok en hij wist dat hij ze geraakt had.

‘O shit!’ zei hij.

Alsof hij pijn had trok de andere auto zich terug en liet hem erlangs. Eigen schuld, zei hij, ze vroegen erom, maar o shit, zei

hij ook, en hij minderde snelheid, niet wetend wat te doen, terwijl de wagen achter hem eveneens snelheid minderde.

‘Wat doe je?’ vroeg Laura.

‘We zouden eigenlijk moeten stoppen.’

‘Papa,’ zei Helen. ‘We kunnen niet stoppen!’

‘We hebben ze geraakt, we moeten wel stoppen.’

‘Die lui vermoorden ons!’

‘Stoppen zij wel?’

Hij dacht na over doorrijden na een ongeluk en vroeg zich af of de aanrijding hen zou ontnermen, of het veilig was om daarvan uit te gaan.

Toen hoorde hij Laura. Hij mocht dan trots zijn op zijn deugden, voor de fijnere morele punten vertrouwde hij meestal op haar en zij zei: ‘Tony, alsjeblieft, niet stoppen.’ Haar stem was laag en kalm, hij zou het zich nog lang herinneren.

Dus bleef hij doorrijden.

‘Je kunt de volgende afslag nemen en het bij de politie aangeven,’ zei ze.

‘Ik heb hun kenteken,’ zei Helen.

Maar de andere wagen kwam weer achter hem aan, met brullende motor doken ze links naast hem op, de man met de baard stak zijn arm uit het raampje en zwaaide of balde zijn vuist of wees, en hij schreeuwde, en de wagen haalde hem in en ging schuin voor hem rijden, waarna hij probeerde Tony de weg te versperren en hem in de berm te drukken.

‘O God, help ons,’ zei Laura.

‘Knal erop!’ schreeuwde Helen. ‘Laat je niet van de weg drukken, laat je niet van de weg drukken!’

Hij kon het niet voorkomen, opnieuw een botsing, een lichte, met een knerpend geluid tegen zijn linkervoorant, hij voelde de schade en iets wat aan de auto rammelde en het stuur deed trillen terwijl de andere auto hem dwong om snelheid te minderen. De auto trilde alsof hij dodelijk gewond was. Hij gaf het op, reed de berm in en trapte op de rem. De andere auto stopte voor hem. De derde auto, die een eind achter hen was blijven hangen,

kwam in zicht en scheurde met hoge snelheid voorbij.

Tony Hastings wilde het portier openmaken, maar Laura legde een hand op zijn arm.

‘Niet doen,’ zei ze. ‘Blijf in de auto.’